

NATANČNO IN OBSEŽNO O POMEMBREM PROBLEMSKEM SKLOPU

Marjeta Vasič: *Eksistencializem in literatura*, Ljubljana: DZS, 1984, 169 str. (*Literarni leksikon*, zv. 24.)

Kot je pri raznih obravnavah iz literarne vede že običajno, se je morala tudi v tej knjigi avtorica najprej spoprijeti z vprašanjem, kaj in koliko pokriva določeni pojem: tu pač eksistencializem. Ker je eksistencializem v svojem izhodišču vendarle filozofski pojav, gre v razpravi predvsem za vpliv te filozofije (oziroma ne čisto enotne vrste filozofov, ki jih štejejo za eksistencialiste) na književnost. Avtorica sicer skuša zajeti eksistencializem širše in že na začetku pove (str. 5): »Izraz eksistencializem označuje določene filozofske, estetske, literarnokritične in literarne pojave, v širšem pomenu pa tudi njim bolj ali manj ustrezen način življenja...« Po uvodu, ki obravnava izvor in pomen termina, sledijo tri obsežna poglavja.

Prvo se, razumljivo, ukvarja s filozofskim eksistencializmom (filozofijo eksistence). Izvedmo za vrsto predhodnikov in ključnih filozofov eksistence od B. Pascala, S. Kierkegaarda, M. de Unamuna, Berdjajeva, Šestova, Jaspersa, Heideggerja, G. Marcela, Mouniera tja do Sartra, Merleau-Pontyja in Camusa, ki seveda ni »pravi« filozof. Ker pa so številni omenjeni (zlasti Kierkegaard, Unamuno, Sartre, Camus) obenem tudi literarni ustvarjalci, je prehod filozofije k umetnosti najnaravnejši in najhitrejši: prek osebe same.

Drugo poglavje se ukvarja s svetovno literaturo (v okviru te največ s francosko). Pri urvrščanju avtorjev med literarne eksistencialiste vlada v raznih priročnikih ali tudi literarnih zgodovinah velika neenotnost. Avtorica je nanizala vrsto imen, med katerimi so v tej zvezi običajno omenjana (Sartre, Camus, S. de Beauvoir, Malraux idr.) ali pa tudi redkeje ali izjemoma (npr. Döblin, Moravia, Golding, Mailer idr.). Za Kafko poteka »boj« med tistimi, ki ga vključujejo v eksistencialistično linijo, in tistimi, ki temu oporekajo. Dalje so navedeni francoski pisatelji romanov človekove usode. Tu se pojavljajo avtorji raznih nazorov in stilnih usmeritev (npr. Bernanos, Celine, Montherlant, Saint-Exupery, Malraux). Za najustreznejšo razmejitev eksistencialističnega obdobja v francoski literaturi je sprejela Vasičeva letnici 1938–1954 (po M. Raimondu). Ob pripovedni prozi je vidna tudi eksistencialistična dramatika, v njej nastopajo poleg Sartra in Camusa še nekateri, npr. Anouilh, Salacrou. V dilemi, ali je eksistencializem bližje romantiki ali realizmu, se avtorica nagiba k slednjemu in podpira izraz »eksistencialistični realizem«.

Najobsežnejši del študije (dobro polovico) zavzema tretje poglavje (Eksistencializem na Slovenskem). Tu je pregledno nanizano obilo zanimivega gradiva. Povsem ustrezno je avtorica delila nastopanje eksistencializma pri nas v dva valova: 1) 30. leta – pred 2. svetovno vojno, 2) po 2. svetovni vojni (predvsem 50. leta). Eksistencialistični filozofi, o katerih so pisali slovenski posredniki v predvojnem obdobju, so npr. Berdjajev, Kierkegaard, personalist Mounier idr. Posebej sta prikazani Kocbekova miselnost in literatura pred vojno in po njej (obenem z recepcijo njegovih del). Kot drugi avtorji, blizu eksistencializmu v času pred 2. svetovno vojno, so omenjeni: Bartol, V. Zupan (začetni romani), B. Vodušek.

Odmevi na eksistencializem v povojni publicistiki so bili pogosti, a sprva zaradi ideoloških razlogov izrazito negativni. Avtorica v nadaljevanju spremlja tudi kronološko pri-

hajanje eksistencialistične literature na Slovensko (knjige, revialne objave). Pri pregledu eksistencialistično usmerjene literature domačih avtorjev se Vasičeva opre predvsem na Slovensko književnost 1945–1965 (I–II), zatem še na Pogačnikovo Zgodovino slovenskega slovstva VIII (Slovstvo v času eksistencializma in strukturalizma). Med z eksistencializmom obeleženimi avtorji v zadnjem obdobju (70. leta) navaja študija V. Zupana (starejša in novejša dela), V. Kavčiča (Pustota), D. Jančarja (Galjot, Disident Arnož in njegovi). V zaključku Vasičeva primerja eksistencialistično literaturo na Slovenskem s francoskimi značilnostmi in ugotavlja, da v obeh literaturah nastopata dva vidika v pogledu na svet: brezizhodni, nihilistični in angažirani, perspektivni (mimogrede: primerjava z našo revijo *Perspektive!*). Na koncu poda avtorica naši eksistencialistično obarvani književnosti tudi vrednostno potrditev.

Študija izpričuje temeljito avtoričino erudicijo in razveseljivo sistematičnost obdelave. Včasih za bralca že kar utrujajočo gmoto podatkov je znala Vasičeva ustvarjalno pregnesti, in kjer se ji je zdelo potrebno, oceniti tudi z lastnega vidika.

Andrijan Lah
Slovenska knjižnica v Ljubljani

NEODGOVORNO PABERKOVANJE PO PREKMURŠČINI

Nerad se lotavam pretresa pisanja Marije Petrov-Slodnjak (Salzburg) o prekmurskem narečju in zaradi obzirnosti se nisem oglasil ob njenem prvem prispevku v uglednih peštanskih *Studia Slavica*. Toda to ni bilo prav, ker avtorica nadaljuje raziskovanje dveh neznanih ji področij: prekmurščine in madžarščine. S svojimi presenetljivimi »odkritji« nas spravlja v zadrego, saj vemo, da bodo te nepremišljene trditve prepisovali drugi, in bojimo se, da bodo kje po takem pisanju ocenjevali našo slovenistiko. Poglejmo po vrstil

1) *Zu den ungarischen Lehnwörtern in der regionalen Schriftsprache des Prekmurje im 18. und 19. Jahrhundert.* *Studia Slavica Hung.* XXIV. Budapest 1978, 295–328.

Avtorica zna dati svojemu pisanju znanstven okvir, navaja mnogo dokumentacije (le naslova dveh mojih knjig napačno navaja), obvlada lingvistično metodo, kar je vidno posebno v tej razpravi, ki ji je uredništvo dalo končno obliko, posebej glede madžarščine. Od-pove pa v uporabi gradiva in zato tudi v dokazovanju. Tu lahko navedemo le glavne napake in pripombe. Podpisani imena Prekmurje ni razlagal iz »zgodovinskih dokumentov«, ker je le urednik zbornika iz 1935, avtor razprave pa M. Slavič. V poznavanju literature o Prekmurju avtorica pač zaostaja, zato prisoja škofiji Veszprém del prekm. župnij; zato ji je avtoriteta za petje in pesmarice R. Orej; tudi v šolah ni vedno vladala le madžarščina. Tudi ji ni jasno prevzemanje cerkvenih hungarizmov s posredovanjem kajkavščine. Poglavlje o virih trdi na začetku, da sta ji bila »za podlago tega dela dva rokopisa«, pozneje pa navaja še tri rokopise in deset tiskov. Da se na razvoj prekmurskih pesmaric ne spozna, dokazuje njena trditev (str. 299), da so tako Sijarto v Mrtvečnih pesmih (1796) kot obe rokopisni pesmarici zajemali iz pesmi, »razširjenih med ljudstvom«. Kajpada: v rokopisih in tiskih pred temi tremi viri!

Glavni ugovori so metodološki: deset tiskov je v seznamu virov razmetanih ne po časovnem ne po abecednem redu, niti ni med njimi Küzmičevega *Nouvega Zákona*, ki je pač